

Reykjavík 13. október 2025

Efni: Umsögn Samtaka ferðaþjónustunnar – SAF um áform um breytingu á lögum nr. 48/2011 um verndar- og orkunýtingaráætlun vegna vindorku og verndarflokks áætlunarinnar

Á samráðsgátt stjórnvalda er til umsagnar áformaskjal um breytingu á lögum nr. 48/2011 um verndar- og orkunýtingaráætlun vegna vindorku og verndarflokks áætlunarinnar. Samtök ferðaþjónustunnar – SAF hafa farið yfir áformin og vilja koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri.

Vindorka á röskuðum svæðum og neitunarvald sveitarfélaga mikilvægt

Samtökin hafa áður bent stjórnvöldum á það að Íslendingar eru nýgræðingar þegar kemur að því að beisla og virkja vindorku. Samtökin telja að rétti farvegurinn fyrir vindorkukosti sé í lögum nr. 48/2011 um verndar- og orkunýtingaráætlun en samtökin taka ekki undir þá nálgun að vindorkan sé það sérstök að það þurfi að hafa málsmeðferð fyrir vindorku með öðrum hætti en hjá öðrum virkjunarkostum. Þó málsmeðferðin verði sú sama þá taka samtökin undir þá tillögu sem kemur fram í áformaskjalinu að vindorkukostir verði undanþegnin þeirri meginreglu laganna að verndar- og orkunýtingaráætlun sé bindandi gagnvart skipulagsvaldi sveitarfélaga. Þessi regla er mikilvæg í ljósi þess að auðlindin vindur er á öllum stöðum ólík jarðvarma og vatnsafli. Það er því mikilvægt að hagsmunir nærsamfélagsins séu í fyrirrúmi og samfélagið ásamt atvinnulífi á svæðinu hafi þennan varnagla til að stöðva mögulegar framkvæmdir.

Þá telja samtökin að forgangsriðun stjórnvalda eigi að vera að vindorkuver skuli fyrst byggð upp á þeim svæðum sem eru þegar verulega röskuð. Sem dæmi má nefna á stórum iðnaðarsvæðum t.d. í kringum álver, áður en leitast verður eftir því að setja upp vindorkuver á minna röskuðum svæðum. Samtökin telja að það ætti að vera skýrari þrepaskipting á röskuðum svæðum til þess að verkefnisstjórnin hafi betri verkfæri til að flokka svæði eftir því hvaða svæði eru lítið röskuð og hvaða svæði eru mikið röskuð. Þá væri hægt að byrja að horfa til þeirra svæða sem væru mikið röskuð fyrir vindorkuver. Það er mikill munur á röskun af hálfu iðnaðar eða þjóðvegar. Samtökin telja því að það eigi að skoða fyrst þau svæði sem eru hvað mest röskuð og vinna sig svo niður stigann þegar þau hafa verið virkjuð.

Vindorka innan rammaáætlunar

Samtökin vilja ítreka sýn sína að nauðsynlegt sé að fara varlega í uppbyggingu vindorkuvera. Horfa þarf til þess að byggja stærri en færri vindorkugarða á þegar röskuðum svæðum t.d. á iðnaðarsvæðum og í nálægð við orkufrekan iðnað. Mikilvægt er að setja upp bæði beltum og axlaböndum á byrjunarstigum uppbyggingar og slaka frekar á kröfum ef reynsla reynist jákvæð.

Núverandi ferli rammaáætlunar er faglegt og þekkja samtökin ekki betra ferli en það sem nú er til staðar þótt það sé ekki gallalaust. Bent hefur verið á að ferlið sé þungt og dragi verulega úr framkvæmdum við virkjanir. Það ýti undir smærri virkjanir sem standa utan rammans, þar sem orkukostir séu í raun vannýttir.

Þá benda samtökin á að sú seinkun sem orðið hefur á ferlinu síðasta áratuginn hefur að stærstum hluta orðið vegna afar hægrar málsmeðferðar á Alþingi og í því samhengi er síst við faglega hluta ferilsins að sakast. Einnig má benda á að nú þegar eru virkjunarkostir í nýtingarflokki sem eru ónýttir. Það mun ekki hraða uppbyggingu á orkuinnviðum að koma þeim hraðar í gegnum rammaáætlun ef nýtingarkostirnir eru svo ekki nýttir af orkufyrirtækjunum.

Samtökin benda aftur á að vanfjármagnaða innviði af hálfu stjórnvalda sem ná ekki að sinna þeirri flutningsgetu sem þarf líkt og flutningskerfi raforku, heyra undir stjórnvöld. Horfa þarf til þess að byggja upp þetta kerfi í stað þess að ætla sér að plástra það með vindmyllum þar sem skóinn krepur.

Lokaorð

Samtökin ítreka það sem komið hefur fram í öðrum umsögnum SAF um málefni verndar- og orkunýtingaráætlunar að ferðaþjónusta og orkuvinnsla geta farið vel saman. Orkuöflun úr jarðvarma er sem dæmi saga sem vekur áhuga ferðamanna enda hefur Ísland lengi verið leiðandi í slíkri orkuöflun á sama tíma og þessi aðferð er yfirleitt minna þekkt í heimalöndum ferðamanna.

Samtökin leggja höfuðáherslu á að við alla umfjöllun og ákvarðanir um virkjanakosti verður að hafa í huga að yfir 80 prósent erlendra ferðamanna sækja Ísland heim til að upplifa óspillta náttúru. Því er mikilvægt að halda landslagsheildum og víðernum óröskuðum og viðhalda þannig þeirri sérstöðu sem landið hefur sem ferðamannaland. Fljótferni og mistök við ákvarðanatöku um byggingu vindorkuvera þar sem ekki er horft til heildarhagsmuna og sem leiða til röskunar á óröskuðum svæðum og spillingu náttúruheilda geta haft afdrifaríkar afleiðingar á íslenska ferðaþjónustu og þar með á atvinnuuppbyggingu, byggðapróun og efnahag.

Það er hagur allra landsmanna að vernda þá auðlind landsins sem felst í óspilltri náttúru og að nýting lands sé með skynsamlegum og sjálfbærum hætti. SAF telja að nýting landsins í þágu ferðaþjónustu sé ein arðbærasta nýting landsins fyrir samfélagið til framtíðar. Hin óspillta náttúra Íslands á sér fáa líka í Evrópu. Því felast mikil tækifæri til þróunar samkeppnisforskots íslenskrar ferðaþjónustu í áherslu á vernd og nýtingu landsins sem ferðaþjónustuauðlindar.

Samtökin áskilja sér rétt til að koma frekari athugasemdum á framfæri á síðari stigum og lýsa sig um leið reiðubúin til að funda um efnið sé þess óskað.

Virðingarfyllt,

f.h. SAF – Samtaka ferðaþjónustunnar

Jóhannes Þór Skúlason

Framkvæmdarstjóri